

Kaos GL “LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporları” Bağlamında Türkiye’de LGBTİ+ Hareketi ve Haklarının Kurumsal Homofobi Açısından Durum Analizi

Gülistan Elmacıoğlu, Haliç Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü
ORCID: 0000-0002-5209-3187
E-Posta: gulistanelmacioglu@halic.edu.tr

Özet

Bu çalışmada, Türkiye’de LGBTİ+ hakları ve hareketinin kurumsal homofobi açısından durum tespiti ve değerlendirmesi amacıyla Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği’nin 2007-2021 yılları arasında yayınladığı LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporları incelenmiştir. Raporlarda, temel hak ve özgürlükler, hak ihlalleri, anayasal eşit yurttaşlık talepleri, dayanışma ve örgütlenme pratikleri, LGBTİ+ bireylerin maruz kaldıkları ayrımcı politika ve uygulamalar, nefret suçları ve nefret söylemi temel konu başlıkları analiz edilmiştir. Analiz sonucunda Türkiye’de LGBTİ+ bireylerin temel haklar ve özgürlükler bağlamında hak ihlali yaşadıkları, eşit yurttaş olarak tanımlanmadıkları, medyada nefret söylemine maruz bırakıldıkları, sosyal/kültürel yaşamda toplumla bütünleşemedikleri ve ayrımcılığa uğradıkları anlaşılmıştır. Kaos GL Derneği’nin diğer LGBTİ+ paydaşlarıyla yıllık olarak yayınladıkları bu raporlarda LGBTİ+ haklarının tanınması, hak ihlallerinin önlenmesi, ayrımcılık yasağı ile anayasal eşit yurttaşlığı için yasal düzenlemelere “cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği” ibarelerinin eklenmesi gerektiği belirtilmiştir. LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporları (2007-2021)’nin kurumsal homofobi açısından durum analiziyle, LGBTİ+ hareketin öncüsü Kaos GL Derneği’nin, ulusal ve uluslararası insan hakları mekanizmalarıyla dayanışma ve iş birliği içinde olduğu ve LGBTİ+ bireylerin anayasal eşit yurttaşlık taleplerini ve yaşamış oldukları hak ihlallerini düzenli olarak izleyerek ve kayıt altına alarak kamusal alana taşıdığı açığa çıkarılmıştır. Ayrıca, Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği, 2007 yılından itibaren her yıl yayınladığı LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporlarıyla sivil topluma LGBTİ+ bireylerin hakları konusunda duyarlı olma çağrısında bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kaos GL, LGBTİ+ Hakları, Ayrımcılık, Nefret Suçları, Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği.

Situation Analysis of LGBTI+ Movement and Rights in Turkey in Terms of Institutional Homophobia in the Context of Kaos GL “Human Rights Reports of LGBTI+s”

Abstract

In order to assess the situation and the LGBTI+ movement in Turkey in terms of institutional homophobia, the Human Rights Reports of LGBTI+s produced by the Kaos Gay and Lesbian Cultural Research and Solidarity Association between 2007 and 2021 were analyzed. Fundamental rights and freedoms, violations of rights, constitutional demands for equal citizenship, solidarity and organization practices, discriminatory policies and practices that LGBTI+ individuals are exposed to, hate crimes and hate speech are analyzed in the reports. The analysis revealed that LGBTI+ people in Turkey experience rights violations in relation to fundamental freedoms and rights, are not considered equal citizens, are exposed to hate speech in the media, are unable to integrate into society in social and cultural life, and are subjected to discrimination. The phrases “sexual orientation and gender identity” should be added to the legal regulations for the recognition of LGBTI+ rights, prevention of rights violations, prohibition of discrimination, and constitutional equal citizenship, according to these reports, which are published annually by Kaos GL Association with other LGBTI+ stakeholders. The founder of the LGBTI+ movement, Kaos GL Association, is in solidarity and cooperation with national and international human rights mechanisms with the situation analysis of LGBTI+’s Human Rights Reports (2007-2021) in terms of institutional homophobia. It has also been revealed that LGBTI+ individuals regularly monitor, record, and bring to public attention the rights violations they have experienced. The Human Rights Reports of LGBTI+s, which have been published annually since 2007, are another way that the Kaos Gay and Lesbian Cultural Research and Solidarity Association has urged civil society to be considerate of the rights of LGBTI+ people.

Keywords: Kaos GL, LGBTI+ Rights, Discrimination, Hate Crimes, Sexual Orientation and Gender Identity

Giriş

Türkiye’de LGBTİ+ hareketi ve haklarının kurumsal homofobi açısından durum analizi, Kaos GL (Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği)’nin 2007-2021 yılları arasında işbirliği ve dayanışma içinde olduğu ulusal ve uluslararası LGBTİ+ paydaşların desteğiyle yayınladığı LGBTİ+ (lezbiyen,

gey, biseksüel, trans ve interseks)ların insan haklarını izleme raporlarında yer verilen temel haklar ve özgürlükler, hak ihlalleri, nefret suçları/nefret söylemi, ayrımcılık uygulamaları, dayanışma ve örgütlenme pratikleri, ulusal/uluslararası mevzuatın düzenlenmesi ve LGBTİ+ bireyler ve örgütlerinin anayasal eşit yurttaşlık talepleri konuları çerçevesinde yapılmıştır. Bu amaçla çalışmanın ilk bölümünde kurumsal/toplumsal homofobi kavramı açıklanmış ve raporlarda konu edilen temel kategoriler/konular LGBTİ+ hareketi ve haklarının Türkiye'deki durumunu anlamak adına homofobi açısından incelenmiştir.

Kaos GL Derneği, Türkiye'de LGBTİ+ hareketin yasal olarak tanındığı ilk tüzel kişiliktir. Bu nedenle Türkiye'de LGBTİ+ hareketin ve hak mücadelesinin durum tespiti için derneğin faaliyetleri çalışmanın ikinci bölümünde anlatılmıştır. Dernek, 1994'te Kaos GL Dergisi'ni çıkarmış ve sesini kamusal alanda duyurmaya başlamıştır. 2005'te ise dernek statüsü ile tüzel kişiliğini kazanmıştır. Kaos GL Derneği'nin LGBTİ+ hareketin ve haklarının durum analizi için tercih edilme sebebi, hareketi kamusal alana taşıyan ve 2007 yılından günümüze LGBTİ+ haklarını, hak ihlallerini ve anayasal eşit yurttaşlık taleplerini izleyerek raporlayan ve dolayısıyla kayıt altına alarak arşivleyen Türkiye'deki öncü sivil toplum örgütü olmasıdır. Benzer şekilde Kaos GL Dergisi üzerine İdil Engindeniz (2019)'in "Kaos GL Magazine's Role in the Emergence of the LGBTI Public Sphere in Turkey" adlı çalışması kamusal alan ve sivil toplum ekseninde, Kaos GL Dergisi'nin LGBTİ+ hareketinin yeni toplumsal hareketlerin bir temsili olarak toplumsal kamusal alanın dönüşümündeki rolüne odaklanmıştır. Cihan Alan (2019) "Türkiye'deki Eşcinsel Hareketin Kaos GL Dergisi Aracılığıyla Tematik Ve Söylemsel İnşası" adlı doktora tezinde eşcinsel hareketin tematik ve söylemsel inşasını ilk gey ve lezbiyen yayını Kaos GL Dergisi'nde yer alan metinler üzerinden ele almıştır. Bu çalışmada ise sözü edilen araştırmalara paralel olarak Kaos GL Derneği'nin insan hakları raporları baz alınarak, LGBTİ+ hareketinin homofobi açısından durumunu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü Türkiye'de kurumsal homofobinin sosyo-politik arka planına, LGBTİ+ hareketinin anayasal eşit yurttaşlık taleplerine ve ulusal ve uluslararası yasal mevzuata odaklanmıştır. Kamu otoritelerinin, yasama ve yürütme organlarının LGBTİ+ hareketle ve paydaşlarla olan ilişkileri dayanışma, iş birliği ve mücadele açılarından ele alınmıştır.

Türkiye'de LGBTİ+ hareketi ve haklarının kurumsal/toplumsal homofobi açısından durumunun ortaya çıkarılmasının amaçlandığı bu çalışmanın dördüncü ve son bölümünde, Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporları (2007-2021), raporlarda yer alan kategoriler/konular etrafında incelenmiştir. Çalışmada bu

kategoriler, temel haklar ve özgürlükler, hak ihlalleri, nefret suçları/söylemi ve ayrımcı uygulamalar, ulusal ve uluslararası mevzuatın LGBTİ+ hakları açısından düzenlenmesi, LGBTİ+ kişilerin ve örgütlerinin anayasal eşit yurttaşlık talepleri ve LGBTİ+ hareketin ulusal ve uluslararası insan hakları mekanizmalarına vermiş oldukları tavsiyeler olarak yer almaktadır. Durum analizinde bu kategorilerin kurumsal homofobiyle olan ilişkiselliği ve hareketin bu bağlamda mücadele pratiği olarak geliştirdiği kolektif yapılanma insan hakları raporları ışığında ele alınmıştır.

Homofobi ve Kurumsal Homofobi

Kaos GL Derneği (2020)'nin LGBTİ+ hakları alanında hazırlamış olduğu Çeviri Sözlüğü'nde homofobi, eşcinsellere karşı olumsuz tutum, davranış ve duyguların geliştirilmesi olarak tanımlanmıştır. Kişisel bir korku ya da inanç olmasının ötesinde homofobinin politik alanda kurumlar, toplumsal gelenekler, kültür ve anlam sistemleriyle oluştuğu ifade edilmiştir. Bu noktada eşcinsellerin “normal” kabul edilenin dışında bir “öteki” olarak görüldüğü ve bu ideolojinin kurduğu toplumsal düzeni tanımlayan heteroseksizmi doğurduğu anlatılmaktadır (LGBTİ+ Hakları alanında Çeviri Sözlüğü, 2020: 34). Başka bir deyişle, homofobi “heteroseksizmin yansıması ya da görüngüsü” olarak tanımlanmaktadır (Bolat, 2016: 1103). Homofobi, eşcinsellere karşı korku, tiksinti, nefret hissetmek veya onları aşağılayıcı, yargılayıcı ve suçlayıcı tutum sergilemek anlamlarına gelmektedir (Fone, 2001 aktaran Başar, 2013: 60). Kişisel, kişilerarası, kültürel ve kurumsal homofobi gibi farklı çeşitlerde görülebilmektedir. Kişisel homofobi, cinsel azınlıkların acınası ya da nefret objesi olarak görülmesini; kişilerarası homofobi, kişilerarası ilişkilerin önyargıyla kurulmasını; kültürel homofobi, toplumsal normların cinsel azınlıklar üzerinde baskı kurmasını ve son olarak kurumsal homofobi, “devlet, iş, eğitim, sağlık, güvenlik ve din gibi kurumsal yapılarda yaşanan ayrımcılığı tanımlamakta ve hukuk ile hayata geçirilmektedir” (Aşçı, 2013: 13). Eşcinseller “dışlanmaya, damgalanmaya, sözel-fiziksel saldırılara ve nefret söylemine” maruz kalmaktadır (Orta ve Camgöz, 2018: 409-10).

LGBTİ+'ların yaşamış oldukları ayrımcılık ve dışlanma pratikleri onların kültürel ve toplumsal yaşamda “homofobi, transfobi, bifobi” gibi nefrete dayalı tutum ve önyargılara maruz kalmalarına neden olmaktadır. Bu ise kültürel olarak bütünleşme ve topluma entegre olabilmelerinin önündeki engel olarak karşımıza çıkmaktadır. LGBTİ+'ların yaşamış oldukları bu ayrımcı ve dışlayıcı pratikler, “heteroseksist ideoloji ve heteronormatif sistem” ile politik bir rejim haline gelmiş ve kurumsallaşmıştır. Heteroseksizm, “karşı cinsten kişiler arasındaki ilişkiyi anlatan heteroseksüelliği tek “normal ve meşru” cinsel kimlik

olarak tanımlayan, heteroseksüellik dışındaki cinsel kimlik ve yönelimleri yok sayan ve dışlayan ayrımcılık ideolojisi olarak tanımlanmaktadır. İkili cinsiyet rejimi, heteroseksüelliğin doğal ve toplumsal norm olarak kabul gördüğü, bütün bireylerin heteroseksüel olarak tanımlandığı ve toplumu oluşturan/kuran kültürel yapının bu argümandan hareket edilerek biçimlendirildiği ataerkil cinsiyet iktidarını olumlayan heteronormativiteyi tarif etmektedir (Altunpolat, 2017: 2).

Nilgün Toker (2017), heteroseksist ideolojinin cinsiyet ve cinsel yönelim temelli ayrımcılığı üreten tek biçimci toplumsal yapılara içkin olduğunu belirtmektedir. LGBTİ+ varlığına karşı gelişen korkunun aslında cinselliği heteroseksist kuran toplumsal düzenin bozulma tehlikesine karşı duyulan korku şeklinde ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu nedenle, bu korkuya sebep olan varlığın yok sayılmasından, yok edilmesi gerekliliğine kadar varan şiddetin toplumsal düzeni korumak temelinde meşru kılındığına dikkat çekmektedir. Heteroseksizmin mülkiyet ve aile yapılanmaları üzerinden mal ya da türün yeniden üretimine dayalı olarak fayda bazında örgütlendiğini ve heteroseksüel olmayan yönelimlerin toplumsal yapıda bu yararı üretmediği için yeri olmadığını ve “en iyi ihtimalle tedavi edilmeleri; en kötü ihtimalle de yok edilmeleri” gerektiği inancına dayandığını anlatmaktadır. Heteroseksüel olmayan cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimlerin maruz kaldıkları şiddet ve hak sahibi olarak görülmediklerinde uğradıkları ayrımcılık homofobiye açığa çıkaran durumlar olarak nitelendirilmektedir. Toker, hiçbir fiziksel ya da biyolojik farklılığın insanlık onurunu ve insanın değerini ölçmek için kullanılamayacağını aksine insan onurunun farklılıklarıyla bu onura değer gördüğünü açıklamakta ve onur eşitliğini herkes için savunmaktadır (Toker, 2017: 2-4).

İrem Metin Orta ve Selin Metin Camgöz (2018), 2002-2017 yılları arasında Türkiye’de homofobi üzerine yapılmış olan (eşcinsellere karşı önyargıların, düşmanca tutumların ve davranışların araştırıldığı) otuz beş çalışmayı incelemiş ve Türkiye’de eşcinsellere yönelik davranışların ve tutumların olumsuz olduğunu bulgulamışlardır. Orta ve Camgöz, araştırmaların psikoloji ve sosyoloji alanında yoğunluk kazandığını fakat iş yaşamı ve eğitim alanında sınırlı sayıda kaldığını, buralara yönelmek gerektiğini ifade etmektedir (Orta ve Camgöz, 2018: 432-433). Bu çalışma, bu minvalde kurumsal yapılarda açığa çıkan homofobiye insan hakları raporları ışığında ortaya çıkmayı ve LGBTİ+ hareketi ve haklarının durumunu değerlendirmeyi hedeflemiştir.

Kaos GL Derneği, ilki 17-21 Mayıs 2006 tarihinde Ankara’da olmak üzere diğer sivil paydaşlarla birlikte Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma’yı düzenlemiştir.

Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma'nın 2006, 2007, 2008 ve 2009 olmak üzere dört etkinliğinde sunulan bildiriler ve tartışmalardan oluşturulan ilk Anti-Homofobi Kitabı, Açık Toplum Vakfı'nın katkılarıyla Eylül 2009'da yayınlanmıştır. Kaos GL Derneği bu kitapta, Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma'yı "LGBTİ+ topluluğunun örgütlenme, ifade hürriyetinin geliştirilmesi ve ayrımcılığa uğramamaları yönünde atılan önemli bir adım olarak görmekte" ve buluşmalarda sunulan bildiri ve tartışmalardan oluşan kitap içeriğiyle insan haklarının yaygınlaştırılmasını hedeflediklerini ifade etmiştir. Ali Erol (2009), homofobinin cinsel kimliklerin gizlenmeden yaşandığında toplumda şiddet ve ayrımcılık biçiminde açığa çıktığını söylemektedir. Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma'yla Türkiye'de LGBTİ+'lara yaşatılan ayrımcılığın tartışılması, görünür kılınması ve her türlü fiziksel, ahlaki ve sembolik şiddete karşı durmak amaçlanmıştır (Birinci Anti-Homofobi Kitabı 1, 2009: 7). İkinci Anti-Homofobi kitabı Mart-Mayıs 2010'da beşincisi düzenlenen Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma'dan "seçilen bildiri, tartışma ve kitap için gönderilen makalelerden" oluşturulmuş ve "Homofobi Kimin Meselesi?" başlığıyla yayınlanmıştır. "Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma'nın beşincisi Judith Butler'in "Queer-Yoldaşlığı ve Savaş Karşıtı Siyaset" başlıklı konferansı ile Ankara'da" sonlanmıştır (Anti-Homofobi Kitabı 2, 2010: 7). Üçüncü Anti-Homofobi kitabı "Heteroseksizme Karşı Gökkuşuğu" başlığıyla Mart-Mayıs 2011'de Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma'nın altıncısından derlenen bildiri, tartışma ve makalelerden hazırlanmıştır. Üçüncü kitap Açık Toplum Vakfı'na ek olarak Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği ve Norveç Büyükelçiliği'nin mali desteği ile yayınlanmıştır (Anti-Homofobi Kitabı 3, 2011).

Kaos GL Derneği'nin homofobiyle mücadelede Uluslararası Homofobi Karşıtlığı Günü (17 Mayıs)'ne paralel olarak her yıl Mayıs ayında hayata geçirdiği Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma, bu mücadeleye dayanışma gösteren birey, örgüt, kurum ve kuruluşların dayanışmasıyla düzenlenmiştir. Bu çalışma da LGBTİ+ haklarının kurumsal homofobi açısından durumunu, Kaos GL'nin LGBTİ+'ların insan hakları raporlarına odaklanarak anlama ve ortaya çıkarma çabası içinde olmuş ve bu çaba buluşmaların temel amacı olan ayrımcılığın ve şiddetin görünür kılınması ve önlenmesi hususuyla ortaklaşmıştır.

Kaos GL Derneği

Türkiye'nin ilk resmi LGBTİ+ derneği¹ olan Kaos GL'nin 1990'larda başladığı hikâyesi, ilk olarak 20 Eylül 1994'te çıkardığı Kaos GL Dergisi ile kamusal alana taşınmıştır. 1 Mayıs 2001'de Ankara'da kendi bayrağı ve pankartlarıyla alana çıkan Kaos GL (Cantek, 2013: 225), 2003'te "Lezbiyen ve Geylerin Sorunları ve Toplumsal Barış İçin Çözüm Arayışları" şiarıyla çalışmalarına başlamış ve

komisyonlarını da kurarak 15 Temmuz 2005'te tüzel kişilik kazanmıştır. Dernek çalışmalarını dört program halinde yürütmektedir: Akademik ve kültürel çalışmalar programı, insan hakları programı, medya iletişim programı ve mülteci hakları programıdır.² Bu programlar ile esas olarak ayrımcılıkla mücadele ve eğitim, homofobi karşıtı dayanışma/buluşma, nefret söylemi ve medyada temsil, insan hakları eğitimleri ve hak ihlalleri gibi konularda çalışmalar yapmakta; LGBTİ+ mültecilere danışmanlık, eğitim ve sosyal etkinlikler planlanmaktadır.

Kaos GL Dergisi 25 yıldır yayın hayatına devam etmektedir ve derneğin Kasım 2014'te 6 ayda bir çıkarılan hakemli dergisi KaosQueer+ KaosQ+ da süreli yayınları arasına kazandırılmıştır. "Daha çok insan var ulaşmamız gereken, ulaşılmayı bekleyen" çağrısıyla Kaosgl.org websitesini 2007'de kuran Kaos GL, 2008'den itibaren bu siteyi haber portalı³ olarak kullanmaktadır. Kaos GL, ayrıca derginin paralelinde 1999'da Kültür Merkezi de kurmuş, bu merkezde LGBTİ+'lara önyargı, nefret ve ayrımcılığı sonlandırmak için paneller, konferanslar, söyleşiler, seminerler ve film gösterileri düzenlemiştir. 1998'den itibaren Kaos GL Lambdaistanbul'un⁴ iş birliğiyle "Türkiyeli Eşcinseller Buluşmaları"nda ortaya çıkan bir fikirle 23-24 Mayıs 2003'te "Lezbiyen ve Geylerin Sorunları ve Toplumsal Barış İçin Çözüm Arayışları Sempozyumu"nu organize etmiştir. Dernek bu sempozyumun "*Kaos GL politikalarını belirlemek ve cinsel yönelim ile cinsiyet kimliği taleplerine ilişkin taleplerini oluşturmak ve kamuoyu ile paylaşmak açısından büyük önem taşıdığını*" aktarmaktadır.⁵

10 Aralık Dünya İnsan Hakları Günü'nde ilki 2012 olmak üzere, "Ayrımcılık Karşıtı Sempozyumu" organize eden Kaos GL, bu sempozyumda hak ihlalleriyle beraber, her yıl "*insan hakları felsefesi ve özgürlükler tartışmasına*" öncülük etmektedir. Kaos GL Derneği seminer, panel, sempozyum ve konferanslar yanında konserler, partiler ve piknikler gibi dayanışmayı ve bütünleşmeyi sağlayacak etkinlikleri de düzenlemektedir (Cantek, 2013: 227). Dernek, heteroseksizm ve ataerkiye karşı dayanışmayı büyütme için ise "Feminist Forumu" her yıl organize etmeye devam etmektedir. 2008'den itibaren de LGBTİ+ mültecilerin yaşadıkları sorunları raporlaştıran dernek, bu çalışmada konu edilen ve incelenen *LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporları*'nı iş birliği içinde olduğu diğer LGBTİ+ örgütleriyle 2007 itibariyle düzenli olarak yayınlamaktadır.⁶

Kaos GL Dergisi, LGBTİ+'ların sorunlarını ve bu sorunlara çözüm arayışlarını kendi sesleriyle duyurabilecekleri alternatif bir mecra olarak yayın hayatına başlamış ve merkezi medyanın aksine nefret söylemlerinin uzağında LGBTİ+ hareketinin ilk basılı alternatif medya organı olma özelliğini taşımaktadır. LGBTİ+ haklarının kamusal yaşamda ve kamu politikalarında yer alabilmesi ve daha

146 Elmacıoğlu G (2023). Kaos GL "LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporları" Bağlamında Türkiye'de LGBTİ+ Hareketi ve Haklarının Kurumsal Homofobi Açısından Durum Analizi. *Mülkiye Dergisi*, 47(1), 140-169.

adil ve eşit bir zeminde temsiliyet kazanabilmelerinin mücadele pratiklerini ve LGBTİ+'ların yaşadıkları eşitsizlikler ve adaletsizlikler karşısında vermiş oldukları hak mücadelesini anlatan ve duyuran Kaos GL Dergisi, aynı zamanda toplumsal dönüşüme aracılık edecek kültürel bütünleşme süreçlerine de aktif katılımın önünü açmaktadır. Kurumsallaşmış toplumsal kodlara, meşrulaştırılmış ikili cinsiyet rejimine⁷ ve sosyal ilişkilerin zedelenmesine neden olan nefret konuşma ve söylemlerine karşı söylenmeyi söylemeye duyulmayı duyurmaya çalışmak ve kültürel ve toplumsal dönüşüm için kamu yaşamına aktif katılımı teşvik etmek amacıyla hem aktivist hem yurttaş hem de eleştirel medya olma özelliklerini bir arada taşımaktadır (Öztürk, 2017: 59-63). Eşcinsel, biseksüel ve transların sesi olma fikri ile çıkan Kaos GL Dergisi, sadece Kaos GL Derneği'nin değil, Türkiye LGBTİ+ hareketinin de yayını olarak kabul görmüş ve "*milliyetçilik, ırkçılık, faşizm, cinsiyetçilik ve heteroseksizm başta olmak üzere hiçbir ayrımcı ideoloji derginin sayfalarında yer bulmamıştır*" (Cantek, 2013: 226-7).

LGBTİ+ Hareketi'nin Anayasal Eşit Yurttaşlık Talepleri ve Sosyo-politik Bağlam

Uluslararası LGBTİ (İLGA) Derneği 2019 yılında yapmış olduğu LGBTİ+⁸ haklarının Avrupa sıralamasında Türkiye, "en kötü ülkeler" içinde ikinci sırada bulunmaktadır. Ayrımcılık yasağı ulusal ve uluslararası mevzuatta yer almakta; Avrupa Birliği ayrımcılıkla mücadelede "*ırk, etnisite, ten rengi, din veya inanç, dil, cinsiyet, cinsel yönelim, genetik özellikler, engellilik, yaş, azınlık, mülkiyet, doğum, siyasi veya herhangi bir farklı dünya görüşü, sosyal ve ekonomik köken gibi farklı etkenler temelli ayrımcılığı*" yasaklamaktadır (Yılmaz, 2020: 305). Avrupa Birliği'nin ayrımcılıkla mücadele ilkesi, AB Temel Haklar Şartı'yla ve yönergeler aracılığıyla mümkün olmuştur. Türkiye'de 2016'da kabul edilen "İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu" ayrımcılığa karşı ilk yasa olma özelliğini taşısa da cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığının kanunda yasaklanmadığı görülmektedir (Yılmaz, 2020: 306-308). Bu kanun öncesinde ayrımcılık yasağının düzenlendiği Türk Ceza Kanunu madde 122'de ve Anayasanın eşitlik ilkesini tanımlayan 10. maddesinde⁹ "cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği" yer almamaktadır; bu nedenle LGBTİ+ hakları konusunda Avrupa Birliği'nin oldukça geniş alanda belirlendiği ayrımcılıkla mücadele ilkeleri ulusal hukuki mevzuatta henüz eklenmemiştir.

LGBTİ+ hareketi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. maddesine cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim ibarelerinin eklenmesini talep etmektedir. Bu talepleri Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 22 Temmuz 2007 genel seçimleri sonrasında darbe anayasasından sivil bir anayasa hazırlanması konusunda vermiş olduğu görüşler neticesinde oluşmaya başlamıştır. Elbette LGBTİ+ hareketi, 1990'lardan itibaren hak ve tanınma mücadelesi vermekteydi fakat sivil bir anayasanın hazırlanacağı girişimlerinin iktidar partisi tarafından dile getirilmesi ile birlikte LGBTİ+

örgütlerinin anayasal eşit yurttaşlık talebi, LGBTİ+ hareketi açısından farklı bir aşamaya geçildiğinin göstergeleri olmuştur (Cantek, 2013: 223-228; Yılmaz, 2014: 169-171). Sivil anayasaya, T.C. Anayasası'nın 10. maddesinde ayrımcılık uygulanamayacağını beyan eden bütün farklı kimliklere ek olarak "cinsiyet kimliği" ve "cinsel yönelim" ibarelerinin de eklenmesi Kaos GL Derneği başta olmak üzere 2000'lerle birlikte güçlenen ve pek çok dernek, platform, dayanışma ağlarının eşit yurttaşlık taleplerinin göstergesi olmuştur. Bu taleplerin, kamu siyasetlerine eklenmesi ve anayasal zeminde güvence altına alınması konusunda mücadele eden LGBTİ+ hareketi¹⁰ bu amaçla "*Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı ve TBMM'deki ilgili komisyon başkanlarına taleplerini bildiren bir mektubu*" 4 Ekim 2007'de göndermiştir (Depeli, 2013: 41-43). TBMM'de "*20 Kasım 2007'de kurulan Anayasa LGBT Komisyonu 16 Şubat 2008'de meclise kart gönderme eylemi*" yapmıştır (Depeli, 2013: 43-4). LGBTİ+ örgütlerinin bir diğer talep eylemi ise "*14 Kasım 2011'de TBMM'ye bir mektup daha yazarak Anayasa'ya 'cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği' ibarelerinin eklenmesi*" noktasında hayata geçirilmiştir (Ege, 2012 aktaran Depeli, 2013: 44).

LGBTİ+ hareketinin sivil anayasa hazırlığı çalışmaları dönemindeki talepleri, TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na iletilmiş olmasına ve hareketin bu minvaldeki bütün eylemliliğine rağmen 13 Eylül 2012'de Anayasa Uzlaşma Komisyon toplantısında LGBTİ+ hareketin "cinsel yönelim" ve "cinsiyet kimliği" ibarelerinin Anayasaya eklenmesi talepleri reddedilmiş ve 2013 yılında da sivil anayasa süreci başarı şansını yakalayamadan sonlanmıştır (Yılmaz, 2014: 180; Depeli, 2013: 46). Siyasal iklimin, darbe anayasası yerine sivil bir anayasanın bütün farklılıkları kapsayarak hazırlanması planlarını yaptığı 2007'de başlayan demokratikleşme çabaları uzun sürmemiş; LGBTİ+'ların eşit yurttaşlık taleplerinin kabul edilerek anayasada güvence altına alınması bir yana varoluşları inkâr edilmeye başlanmıştır. Bu inkâr aslında Türkiye hukuk sisteminde 1980'lerde LGBTİ+ bireylerle ilk yasal düzenlemede yer alan "kadın kıyafet giyen ve gece kulüplerinde çalışan erkeklere" getirilen yasakla başlamıştır. 1988 tarihli ikinci bir düzenlemede trans varoluşlar "psikolojik bir sorun" olarak tanımlanmış ve yasaklarla başlayan süreci "hastalık" tanımlaması takip etmiştir. Bu iki yasal düzenleme dışında LGBTİ+ öğretmenleri "iffetsiz" olarak niteleyen "*İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun*" LGBTİ+ varoluşu ahlaki açıdan ele almış ve kişisel bir tercihe indirgeme hatasıyla cezalandırma yolunu açmıştır. Bu düzenlemelere istinaden denilebilir ki Türkiye hukuk sisteminde, LGBTİ+ özneler "hastalık", "iffet", "genel ahlak", "ahlaksızlık", "sapıklık" ve "anormallik" gibi anlamı muğlak çerçevelerden ayrımcılığa uğramaktadır (Yılmaz, 2020: 310; Yılmaz, 2014: 172-3). Bu sürecin yeni bir sivil anayasayla değiştirilebileceği mücadelesini veren LGBTİ+ örgütlerin hak talepleri,

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin bizzat kendi bakanları ve milletvekilleri aracılığıyla hem yasal olarak hem de kamusal söylemle sekteye uğratılmıştır. 2010 yılında Aileden ve Kadından sorumlu Devlet Bakanı Selma Aliye Kavaf, *"eşcinselliği bir hastalık olarak gördüğünü ve tedavi edilmeleri gerektiğini"* belirtmiştir (Yılmaz, 2014: 176; Yılmaz ve Demirbaş, 2015: 241). TBMM'de kabul edilen ve ilk imzacısı Türkiye Hükümeti olan 2011 tarihli İstanbul Sözleşmesi ise (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Hane İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Sözleşme) hükümet tarafından sadece "aile içi şiddet" olarak hukuk sistemine uyarlanmış ve eşcinsellerin birlikteliklerinde görülebilecek şiddeti yok saymıştır (Yılmaz, 2014: 177); 20 Mart 2021'de ise 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararıyla sözleşmenin feshine¹¹ karar verilmiştir.

Başlangıçta kadın haklarının güçlendirilmesini teşvik etmeyi amaçlayan İstanbul Sözleşmesi, Türkiye'nin toplumsal ve ailevi değerleriyle bağdaşmayan eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edilmiştir. Türkiye'nin sözleşmeden çekilme kararı alması da bu nedene dayanmaktadır" (Cumhurbaşkanlığı Çekilme Kararı, Kaos GL İnsan Hakları 2021 Yılı Raporu, 2022: 18).

Bütün zorluklara, yasaklara ve nefret söylemlerine varan ayrımcı uygulamalara rağmen, LGBTİ+ hareketi, direnişini hem toplumsal yaşam ve kültürel süreçlerde verdiği mücadeleyle hem de kamu mekanizmaları ve siyasal elitlere karşı yürütmektedir. LGBTİ+ varoluş, 1990'larda Lambdaistanbul'un ve Kaos GL'nin liderliğinde 1 Mayıs'a gökkuşağı bayraklarıyla katılması ve 2003'te ilk LGBTİ+ Onur Yürüyüşü'nün İstanbul'da düzenlenmesi sayesinde kamusal alanda görünür kılınmıştır. 2010'dan itibaren İstanbul LGBTT Derneği'nin düzenlediği "Trans Onur Haftası" etkinlikleri ve "Trans Onur Yürüyüşleri" LGBTİ+ hareketin politik olarak eylemliliğini göstermektedir (Yılmaz, 2014: 174).

Toplumsal/kültürel yaşamda ve kamusal alanda gösterilen eylemlilik hali TBMM'de LGBTİ+ hakları için soru ve araştırma önermeleri¹² veren milletvekillerinin dayanışmasıyla devam etmiştir. LGBTİ+ hakları hareketinin hem söylemsel hem de fiili mücadelesinin bir sonucu olarak ulusal mevzuatta ve yasama süreçlerine uzayan hak arayışı ve eşit yurttaşlık talebi, LGBTİ+'ların kimliklerini açıklayamamaları ve varoluşlarını gizlemek zorunda kaldıkları iş yaşamlarında, toplumsal ve kültürel yaşamlarında, özel hayatın mahremiyetinde, medyada ve pek çok mecrada önyargılara maruz kalmalarına karşı ve hatta nefret cinayetlerinin ortaya çıkmasına sebebiyet veren durumlara karşı verilen mücadeleden doğmuştur. LGBTİ+'ların maruz bırakıldıkları bu ayrımcı ve dışlayıcı pratiklerin özel ve kamusal alanda azaltılması ve anayasal haklarının

güvence altına alınması için TBMM’de onlarla dayanışan milletvekilleri soru ve araştırma önermeleri vermiştir (Yılmaz ve Demirbaş, 2015: 234). LGBTİ+’ların sesini TBMM’ye ilk kez taşıyan isim Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Milletvekili Sabahat Tuncel olmuştur. Eşcinsel haklarını parti programlarına ilk alan parti BDP ve “cinsel yönelim ayrımcılığını yasaklayacağını” dile getiren ikinci parti de Demokrat Parti olmuştur (Cantek, 2013: 225).

LGBTİ+ haklarını cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği tanımlamalarını kapsayacak şekilde anayasaya eklemeyen Türkiye Cumhuriyeti Devleti böylelikle LGBTİ+ bireylere uygulanan ayrımcılığı ve nefret suçlarını yasal olarak tanınamamaktadır (Yılmaz ve Demirbaş, 2015: 235). İlk meclis görüşmesini 2004’te yapan LGBTİ+ hareketi öncüleri Lambdaistanbul ve Kaos GL, bu görüşmede “*Türk Ceza Kanunu’nun ayrımcılık yasağını düzenleyen 122. maddesine ‘cinsel yönelim temelli ayrımcılığın’ eklenmesi ve TCK’de eşcinseller ile translara yönelik ayrımcılığa temel oluşturan kavramların temizlenmesi taleplerini TCK Alt Komisyonu*”na iletmıştır (Yılmaz ve Demirbaş, 2015: 238).

Yöntem

Türkiye’de LGBTİ+ hareketi ve haklarının kurumsal homofobi açısından durum analizi Kaos GL LGBTİ+ İnsan Hakları Raporları (2007-2021)’ndan elde edilen verilerle yapılmıştır. Bu konular/kategoriler raporlarda temel hak ve özgürlüklerin tanınması, anayasal güvence altına alınması, hak ihlallerinin önlenmesi, nefret suçları/söylemleri, ayrımcılık ve şiddet uygulamaları, hak ihlallerine karşı ulusal ve uluslararası mevzuatın düzenlenmesi, sivil toplumla dayanışma, örgütlenme ve kamusal alanda mücadele pratikleri ile anayasal eşit yurttaşlık talepleri olarak yer almıştır. Bu konu başlıkları LGBTİ+ hakları ve hareketinin kurumsal homofobi açısından durumunu ve dolayısıyla homofobiyle ilişkisini anlamak adına irdelenmiştir. Bu çalışmada LGBTİ+ bireylerin kurumsal/toplumsal homofobi karşısında maruz kaldıkları ayrımcılığın ve şiddetin uygulanma biçimlerini ortaya çıkarmak amaçlandığı için durum analizi yöntemi tercih edilmiştir. Durum analizi (situation analysis) nitel araştırma verilerini çözümlmek için başvurulan yöntemlerden biri olup, araştırılan “durum”un bir bütün halinde ele alınması ve bu bütünü oluşturan unsurların birbirleriyle olan ilişkisini açığa çıkarmanın yöntemi olarak, bu çalışma özelinde sözü edilen konuların/kategorilerin homofobiyle ilişkisini açığa çıkarmak için kolaylık sağlamıştır. Araştırmada “durum”, tek bir nesne veya olay değildir; durum, tüm bileşenleri ile bir bütün halinde kavranan bir olguyu anlatmaktadır (Clarke, Washburn ve Friese, 2022: 18; Aytaçlı, 2012: 4). Böylece durum, belirli bir zamansal ve uzamsal ekolojideki parçaların ilişkisini içeren kendine özgü bir varlık haline gelmektedir. Böylelikle bu çalışma sözü edilen kategorileri/

konuları “durumun” parçaları/bileşenleri olarak ele almış, Türkiye’de LGBTİ+ hareketinin ve haklarının “homofobi”yle ilişkiselliğini ve homofobi karşısındaki konumlanışını analiz etmeyi hedeflemiştir.

Durum analizinde toplanan veriler, belgeler, anlatı ve/veya görsel materyaller, tarihi belgeler, web siteleri, yıllık raporlar, ilgili bilimsel literatür kaynakları vb. olabilmektedir (Subaşı ve Okumuş, 2017: 420). Araştırılan “durum”un analizi için toplanan verilerin dört farklı şekilde analitik çalışması yapılabilmektedir: İlki, “durumda” bulunan tüm ana bileşenlerin detaylandırılmasını anlatan durum çalışmasıdır. İkincisi, tüm bileşenlerin aralarındaki ilişkilerin açığa çıkarılmasıdır. Üçüncüsü araştırılan duruma ilişkin sosyal alanların belirlenmesi ve bu alandaki kolektif yapıların irdelenmesidir. Son olarak ise tartışmalı/çekişmeli durumlarda farklı konumlanmaların/pozisyon almaların izinin sürülmesidir. Bu amaçla araştırılan durumu bir bütün olarak ama bütünü oluşturan tüm unsurların/ bileşenlerin detaylandırılması sonrasında, bu bileşenlerin ilişkiselliği, sosyal alanlardaki kolektif yapılanması ve duruma ilişkin farklı konumlanmalar analiz edilmektedir (Clarke, Washburn ve Friese, 2022: 17). Durum analizi/çalışması, “durum” olarak saptanan olgunun ya da sosyal gerçekliğin detaylandırılarak çalışılması, betimlenmesi, açıklanması veya değerlendirilmesi anlamlarını taşımaktadır (Subaşı ve Okumuş, 2017: 425). Durum analizi yönteminin sağladığı bu olanaklar sayesinde bu çalışmada, LGBTİ+ hareketi ve haklarının raporlardan elde edilen konular/kategoriler ışığında detaylandırılması, kurumsal/toplumsal homofobiyle ilişkisinin açıklanması, homofobiyle mücadelede Kaos GL Derneği ve dayanışma içindeki bütün paydaşların kolektif yapılanması ve son olarak kamu otoriteleri ile kurumsal yapılar karşısındaki mücadelenin ve karşıt konumlanmaların irdelenmesi yapılabilmektedir.

Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporları (2007-2021): LGBTİ+ Hareketi, Yasal Mevzuat, Haklar, Hak İhlalleri ve Talepler

2006 yılı itibariyle Kaos GL Derneği, her yıl LGBTİ+ bireylerin insan hakları raporunu¹³ hazırlamaktadır. İlki LGBTT (lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel) bireylerin İnsan Haklarını İzleme ve Hukuk Komisyonu tarafından hazırlanan “LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu¹⁴ 2007 dosyası”dır. 2007 yılında LGBTİ+ bireylerin yaşadıkları hak ihlallerinin incelendiği raporda, raporun ilk rapor olması nedeniyle hak ihlallerine ilişkin yasal mevzuat da anlatılmıştır. Rapor, “*LGBTT bireylerin İnsan Haklarını İzleme ve Hukuk Komisyonu üye örgütlerinin¹⁵ izleme faaliyetlerinden, medya taramasından ve yargıya intikal etmiş olaylardan oluşmuştur.*” (Kaos GL LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu, 2007).

LGBTT İnsan Hakları Raporu 2007'de altı hak ihlali kategorisi altında izleme sonuçlarının raporlandığı görülmektedir: Adil yargılanma hakkı, yaşama hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı, özgürlük ve güvenlik hakkı, mahremiyet hakkı ile düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlüğü hakkıdır. Bu hakların koruma altına alındığı yerel ve uluslararası hükümler¹⁶ de raporda sunulmuştur.

Kaos GL LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu 2008 “Buradayız Alışın!” başlığını taşıyan dosyayla yayınlanmıştır. 2007 raporunu hazırlayan LGBTT Bireylerin İnsan Haklarını İzleme ve Hukuk Komisyonu adını değiştirmiş ve 2008 raporunu yeni adıyla LGBTT Hakları Platformu yayına hazırlamıştır. Türkiye’de yaşayan LGBTT (lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transeksüel) bireylerin maruz kaldıkları ayrımcılık ve şiddet pratiklerini raporlayan platform, LGBTT örgütlerinin (“Kaos GL Derneği’nin, Kaos GL İzmir Oluşumu, Lambdaistanbul ve Pembe Hayat LGBTT Dernekleri ve MorEl Eskişehir LGBTT Oluşumu) ulusal ve uluslararası insan hakları mekanizmalarını yetkin kılmak ve yaşanan hak ihlallerini izlemek ve kayıt altına almak amacıyla “İnsan Hakları Mekanizmalarının LGBTT Bireyler için Etkin Kullanımı” adlı projeyi işbirliğiyle hayata geçirdiklerini dile getirmektedir. 2008 yılında LGBTT Hakları Platformu’na “Piramid LGBTT Diyarbakır Oluşumu ve İzmir Travesti ve Transeksüel İnsiyatifi (İTTİ)” dâhil olmuştur. Bütün bileşenleriyle LGBTT Hakları Platformu 2007’ye kıyasla daha da güçlenmiş ve hak ihlallerini izleyerek raporlaştırmıştır.

Kaos GL LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu 2008 dosyasında LGBTT Hakları Platformu “Görünmeyen Şiddet ve Ayrımcılık” temasıyla lezbiyen ve biseksüel kadınların, trans bireylerin, geylek ve biseksüel erkeklerin yaşadıkları hak ihlalleri, aşağılanma, taciz ve gündelik şiddet olayları, siyasi otoritelerin “genel ahlak” söylemlerini ve LGBTİ+ bireylerin eşit yurttaşlık taleplerine “Eşcinseller de eşitlik istiyor, verecek miyiz?” ifadelerini, “LGBTT’lerin İnsan Haklarına Yönelik Birleşmiş Milletler Bildirisi”ni ve son olarak TBMM Başkanlığı’na sunulan Barış ve Demokrasi Partisi Milletvekili Sabahat Tuncel’in soru önergesini kaleme almıştır. 2008 yılında ayrımcı dilin teşvik ettiği nefret cinayetleri ile yaşama hakkının; “polis şiddeti ve ev kapatmaları” nedeniyle işkence ve kötü muamele hakkının; özgürlük ve güvenlik hakkının, adil yargılanma hakkının ve mahremiyet hakkının ihlal edildiğine dair olay ve uygulamaların izlendiği ve “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”nin 60. Yılında “en temel insan haklarını” elde edemeyen LGBTİ+ bireyler için anayasal eşit yurttaşlık taleplerinin dile getirilmeye devam edildiği bir yıl olarak kayıt altına alınmıştır (Kaos GL LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu, 2008).

Kaos GL LGBT Bireylerin İnsan Hakları Raporu 2009, LGBTT Hakları Platformu

152 Elmaccioğlu G (2023). Kaos GL “LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporları” Bağlamında Türkiye’de LGBTİ+ Hareketi ve Haklarının Kurumsal Homofobi Açısından Durum Analizi. *Mülkiye Dergisi*, 47(1), 140-169.

tarafından 2009 yılı süresince platforma üye örgütlere yapılan başvurular ve platform bileşenlerinin izlediği medya verileri baz alınarak hazırlanmıştır. 2009 yılı dosyasında, LGBTİ+ bireylerin yaşam hakkı ihlalleri, maruz kaldıkları kötü muamele uygulamaları, özgürlük ve güvenlik hakkı, ayrımcılık yasağı ve 2007-2008 raporlarında izlenmeyen ve 2009 raporuna yansıyan barınma-çalışma hakkı ihlalleri ve 2009 yılında TBMM Başkanlığı'ndan yanıtlanması istenilen soru önermeleri ile Avrupa Komisyonu'nun Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nden yanıtlanmasını talep ettiği önermeler yer almıştır (Kaos GL LGBT Bireylerin İnsan Hakları Raporu, 2009).

Kaos GL LGBT Bireylerin İnsan Hakları Raporu 2010, Kaos GL, Siyah Pembe Üçgen İzmir ve Pembe Hayat LGBT Dernekleri tarafından "LGBT Nefret Suçları Raporu 2010" başlığını taşıyan dosya ile yayınlanmıştır. İlgili derneklerin iş birliğiyle hayata geçirdikleri "Bir Daha Asla" Projesiyle "Nefret Suçları"¹⁷ konusu hukuki talepler ve bu minvalde yaşanan hak ihlalleri çerçevesinde ele alınmıştır. Nefret suçları kavramının neredeyse LGBT bireylerle özdeşleştirildiğinin dile getirildiği raporda, nefret suçları kapsamında düşünülmesi gereken "nefret söylemi ve nefret olayı" kavramları açıklanmıştır. 2009-2010 yılları arasında incelenen bu kavramlarla ilintili uygulamalar bağlamında yargının, kolluk kuvvetlerinin tutumu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'nin bu konudaki bakış açısına yer verilmiştir. Ulusal hukuk mevzuatında "cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği"nin ayrımcılık yasağı kapsamına alınmayarak koruma altında olmaması, nefret olaylarına (nefret söylemleri ve nefret cinayetleri) maruz kalan hedef gruba mensup kişilerin güvende hissetmemelerine neden olmaktadır (Nefret Suçları Raporu, 2010: 6). Raporda nefret cinayetleri dâhil olmak üzere, "cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar", "vücut dokunulmazlığına karşı suçlar" ve "mala karşı işlenen suçlar", LGBTİ+ bireylerin maruz bırakıldıkları suçlar olarak yer almıştır (Nefret Suçları Raporu, 2010: 22). Raporda ayrıca "*nefret söylemi sayılan ayrımcı, ırkçı, homofobik, transfobik unsurlar*" taşıyan ifadelerin, "ifade özgürlüğü"¹⁸ ile "nefret söylemi"¹⁹ arasındaki farkın bulanıklaştırılması sebebiyle²⁰, açıkça hedef gösterilen, ayrımcı dille dışlanan LGBTİ+ kişilerin "nefret suçlarının" önlenmesi konusundaki yasal boşluğa takılarak hukuki süreçlerde mağduriyet yaşamalarına neden olduğu açıklanmaktadır (Nefret Suçları Raporu, 2010: 29-36).

Kaos GL İnsan Hakları Raporu 2011, 2011 yılında LGBTİ+ kişilere yönelik medyaya yansıyan hak ihlallerini, Kaos GL Derneği'ne yapılan başvuruları ve kaosgl.org haberlerini izleyerek kayıt altına almıştır. Raporda yaşam hakkı ihlalleri ve vücut dokunulmazlığı ile cinsel dokunulmazlığı karşı ihlaller yer almaktadır. 2011 yılı içerisinde sonuçlanan "nefret cinayeti davaları" ve 2012 yılında devam eden

LGBTİ+'ların çeşitli hak ihlallerine ilişkin davalar anlatılmıştır. Ulusal mevzuatta ayrımcılık yasağının cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini kapsamaması nedeniyle yaşanan hak ihlalleri yanında, Kaos GL Derneği web sitesinin erişime kapatılması ve üniversitelerde LGBTİ+ öğrencilerin yaşamış oldukları ayrımcı uygulamalar ve nefret söylemlerine istinaden verilmiş bilgi edinme dilekçeleri ile son olarak medyada LGBTİ+ bireylerin uğradığı nefret söylemlerine karşı tekzipler 2011 yılı raporunda yer alan konu başlıklarıdır. Raporda ilk defa ayrımcılık yasağına ilişkin yasal bir düzenlemenin vaat edildiği "Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kanun Tasarısı Taslağı"nın hazırlanmaya başladığı 2009 yılı sonlarından itibaren umut verici gelişmelerin "cinsel kimlik" ibaresinin taslaktan çıkarılmasıyla 2011 yılında sonlandığını anlatmaktadır (Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2011).

Kaos GL İnsan Hakları Raporu 2012, "Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İhlallerini İzleme Raporu" olarak yayınlanmıştır. 2011 dosyasıyla başlayan ve hak ihlallerine yeni bir kategori olarak eklenen "nefret suçları" konusu, "Kaos GL Derneği'nin haber sitesi kaosgl.org'un Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma ve Ayrımcılıklara Karşı Sempozyum" sonrasında hacklenmesi, LGBTİ+ bireylerin ifade özgürlüğünü ihlal etmiş ve nefret saldırısı olarak yeni bir ihlal kategorisi olarak rapora dahil edilmiştir. 2012'de "Cinsel yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İhlallerini İzleme Raporu" olarak sunulan dosyada, nefret suçları, nefret söylemi ve ayrımcılık uygulamaları, LGBTİ+ kişilerin hak ihlallerinde devam eden ve sonlanan davalar ve LGBTİ+ hakları açısından olumlu görüşler konu edilmiştir. 2012 yılında Trans Onur Yürüyüşü'nün saldırıya uğraması, medyaya yansıyan nefret söylemi, cinsiyet kimliği nedeniyle işini kaybeden polis memurunun yaşadığı ayrımcılık, vicdani ret davası devam eden LGBTİ+ bireyin askerler tarafından saçlarının zorla kesilmesi ile başlayan AİHM davasında "insanlık dışı veya küçük düşürücü muameleyi yasaklayan 3.madde ile düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne ilişkin 9.maddenin ihlaline" karar veren Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye'yi tazminat ödemeye mahkûm eden kararı gibi gelişmeler yanında, CHP Bursa Milletvekili Aykan Erdemir'in nefret suçları yasa teklifini meclise sunması ve İzmir'de öldürülen trans kadınların davasında mahkeme Siyah Pembe Üçgen LGBT Derneği'nin davaya müdahillik talebinin kabulü gibi olumlu gelişmeler de yaşanmıştır. Böylelikle sivil toplumun LGBTİ+ bireylerin nefret cinayeti hukuki sürecine dâhil olması sağlanmıştır. Raporda Avrupa Konseyi'nin 2010'da yayınlamış olduğu cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığı konusundaki mücadele tavsiye kararına istinaden, ulusal otoritelere yasal ve siyasal düzenlemeleri yapma yükümlülüğü hatırlatılmıştır. Ayrıca ayrımcılık yasağının, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nin görüşleri alınarak LGBTİ+ bireyleri de kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerekliliği dile getirilmiştir (Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2012).

Kaos GL İnsan Hakları İzleme Raporu 2013-2017 dosyası beş yılı içine alacak şekilde birleştirilmiş dosya olarak “Ayrımcılığa Karşı Gökkuşakı Koalisyonu Projesi kapsamında Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı’nın finansal desteğiyle” Pembe Hayat LBTT Dayanışma Derneği ve Kaos GL Derneği tarafından hazırlanmıştır. 2013-2017 yıllarında yaşanan LBTT+ hareketin gündemi, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli nefret suçları, hak ihlalleri, ayrımcılık ve nefret söylemi ile davalar ve olumlu gelişmeler bağlamında değerlendirilmiştir. Dosya konusu 2012’ye benzer şekilde “cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli insan hakları”na odaklanmıştır. 2013, 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarına “genel bakış” başlıklarıyla sınıflandırılan birleştirilmiş dosyada, 2013 ve 2014 yıllarında nefret suçları, ayrımcılık ve nefret söylemi, örgütlenme ve ifade özgürlüğü, LBTT+’ların yaşamış oldukları hak ihlalleri açısından yıl içinde devam eden ve sonuçlanan davalar ile LBTT+ hakları açısından olumlu gelişmeler ele alınmıştır. 2015-2017 yılı konu başlıkları, nefret suçları ve yaşam hakkı ihlalleri, ayrımcılık ve nefret söylemi, ifade özgürlüğü ile ilgili yıllar içinde devam eden ve sonuçlanan davalar olmuştur (*Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 1-3*).

2013 yılında, Anayasa Uzlaşma Komisyonu heteroseksüellerin daha eşit yurttaş tanımlaması konusunda uzlaşmış ve değişen Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu eşcinselliği “gayri tabi mukarenet” olarak etiketlemeyi sürdürmüştür. LBTT+’lara karşı işlenen nefret cinayetlerinde sanığa eşcinsel teklifte bulunulması cinayeti işleyen sanığın “haksız tahrik” indiriminden yararlanmasına sebebiyet vermektedir; çünkü hukuki süreçte cinayetin “nefret saikiyle” işlenmiş olmasını araştıran yasal düzenleme²¹ bulunmamaktadır. (*Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 4*). 2013 yılında 11.si düzenlenen Onur Yürüyüşü, geniş katılım nedeniyle 74 muhafazakâr örgütün imzaladığı bir metinle “genel ahlaka ve öz değerlere” saldırı olarak tarif edilmiştir (*Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 11*).

2014 yılında kabul edilen ve TBMM’de “Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapan Kanun Tasarısı” “nefret suçu”nu Türk Ceza Kanunu’nda tanımlamasına rağmen, değişiklik yapılan yeni düzenlemede, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli nefret saikiyle işlenen suçlar nefret suçu olarak tanımlanmamış ve sadece “*dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan*” nefret suçları cezai yaptırıma bağlanmıştır. Kanun maddesinde “nefret” saikiyle işlenip işlenmediği ve bunun hukuki süreçte nasıl kanıtlanacağı hüküm dışı bırakıldığı için LBTT+ bireylerin yaşayacakları nefret suçlarında ve bilhassa nefret cinayetlerinde “nefret” kaynaklı ayrımcı pratiğin görmezden gelinmesine sebep olacağı belirtilmiştir. Ayrıca suçu işleyen kimse, suçunu

kendisine eşcinsel teklif edildiği için tahrik olduğunu iddia ederek, “haksız tahrik” indiriminden faydalanmaktadır (Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 25). Bu durum nefret saikiyle işlenen suçların tespiti noktasında hukuksal düzenlemelerin yapılmaması nedeniyle LGBTİ+ bireylerin hak ihlali yaşamalarına ve nefret kaynaklı ayrımcılığa maruz kalmalarına neden olmaktadır. Bütün bunlara rağmen, 2014 yılında öne çıkan olumlu bir gelişme yaşanmıştır: *“Anayasa Mahkemesi, eşcinsellere sapkın denilmesini nefret söylemi olarak değerlendirmiş ve ilk kez cinsel yönelim temelli nefret söylemi Anayasa Mahkemesi kararlarında yer almıştır”*²² (Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 40).

2015 yılında önceki yıllara benzer şekilde nefret suçları ve yaşam hakkı ihlalleri, nefret söylemi ve ayrımcılık uygulamaları, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) tarafından 7 LGBT sitesinin erişime kapanması idari tedbir kararları, 2 üniversitede LGBT afişleri ve gökkuşağı bayrağı sebebiyle öğrencilerin saldırıya uğraması, 12. Onur Yürüyüşü’nün kolluk kuvvetlerince engellenmesi ve Anayasa Mahkeme’sinin eşcinsel ilişkiyi “doğal olmayan ilişki” şeklinde tanımlaması gibi öne çıkan olaylar yaşanmıştır (Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 42).

2016 yılında kabul edilen Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu’nda²³ “cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve interseks durum temelli” ayrımcılık yasaklanmamıştır. İstanbul, Ankara ve İzmir Onur Yürüyüşlerine il valilikleri tarafından “toplumsal hassasiyetler” gerekçesiyle izin verilmemiştir (Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 70). 2008 yılından itibaren düzenlenen Homofobi ve Transfobi Karşıtı Yürüyüş 2016 yılında Ankara Valiliği tarafından engellenmiştir (Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 130). Kaos GL, Lambdaistanbul, SPoD (Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği) LGBTİ ve Kırmızı Şemsiye 2015 İstanbul LGBTİ Onur Yürüyüşü’nde kolluk kuvvetlerinin yargılanmaları adına *“kasten yaralama, işkence, eziyet, kötü muamele, cebir, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması, görevi kötüye kullanma, kanuna aykırı emir vermek ve yerine getirmek, ifade özgürlüğünün kullanımını engelleme, toplantı ve gösteri yürüyüş hakkının kullanımını engelleme hürriyeti tehdit suçlarından”* 2015’te suç duyurusunda bulunmuş ve bir buçuk yıl sonra 15 Kasım 2016’da İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı “kovuşturmaya yer olmadığı” ve “işlemden kaldırma” kararı ile kolluk kuvvetlerinin “meşru savunma hakkını” kullandığını beyan etmiştir (Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 146).

2017 yılında önceki yıllara benzer şekilde İstanbul LGBTİ Onur Yürüyüşü

156 Elmaccioğlu G (2023). Kaos GL “LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporları” Bağlamında Türkiye’de LGBTİ+ Hareketi ve Haklarının Kurumsal Homofobi Açısından Durum Analizi. *Mülkiye Dergisi*, 47(1), 140-169.

engellenmiş ve Ankara ve Bursa’da LGBTİ+ film gösterimleri yasaklanmıştır. Ankara Valiliği ayrıca 2017 yılında bütün LGBTİ+ etkinliklerine “genel ahlak” gerekçesiyle izin vermemiştir (Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 149).

Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları 2018 Yılı Raporu, “İsveç Uluslararası Kalkınma İş Birliği Ajansı’nın desteğiyle hazırlanmıştır. Bu dosyada önceki yıllara kıyasla hak ihlalleri ve temel hakların kapsamı genişletilmiştir:

Yaşam hakkı, nefret cinayetleri, suçları ve söylemi, cinsel şiddet kaynaklı suçlar, işkence ve kötü muamele yasağı, kişi özgürlüğü ve güvenliği, özel hayatın korunması, ifade özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüş hakkı, çalışma hakkı, eğitim hakkı, sağlık hakkı, seyahat ve yerleşme özgürlüğü ile mülkiyet hakkı, mal ve hizmetlere erişim hakkı, interseks bireylerin üreme hakları ve hukuki süreç, evlenme ve aile kurma hakkı, sosyal güvenlik hakkı, tutuklu ve hükümlü kişilerin hakları, yabancılar ile sığınmacı-göçmen-mülteci hakları, siyasi katılım hakkı, bilimsel ilerlemelerden yararlanma hakkı, bilgi edinme hakkı ve askerlik konusundaki uygulamalardır (Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporu, 2018).

Kaos GL, 2018 yılı raporunda nefret suçlarını kolluk kuvvetlerine, yargı organlarına, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu’na ve Kamu Denetçiliği Kurumu’na az sayıda bildirmiş olmalarını, ilgili kurumların ve birimlerin LGBTİ+ hakları ve ihlalleri konusunda olumsuz yaklaşımlarına bağlamıştır. 2017 yılında olduğu gibi 2018 yılında da Ankara Valiliği LGBTİ+ etkinliklerini süresiz olarak yasaklamıştır (Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporu 2018, 2019: 6). 2018 yılı raporunda homofobi, bifobi ve transfobiden kaynaklanan nefret suçlarını önlemek için LGBTİ+’ların haklarının yasal düzenlemeler, uygulamalar, siyasalar, farkındalık eğitimleri ve çalışmalarıyla koruma altına alınmasının elzem olduğu vurgulanmıştır (Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporu 2018, 2019: 8). Nefret söyleminin suç olarak kabul edilmediği ve sadece Türk Ceza Kanunu madde 216’da “*Halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama düzenlemesi ile belirli şartlar altında suç kapsamına alındığı*” anlatılmaktadır. TCK. Madde 216 cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği kaynaklı nefret söylemlerini suç olarak kabul etmemektedir (Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporu 2018, 2019: 18-19). LGBTİ+ kişilerin, derneklerin, kurum ve kuruluşların “ahlaksız”, “sapkınlık”, “hastalık”, “günah” gibi nefret söylemlerine haber metinlerinde maruz bırakıldığı raporda aktarılmış ve 782 haberde “ayırıcı bir dille” hedef gösterildikleri bulgulanmıştır (Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporu 2018, 2019: 20). 2018 yılında LGBTİ+ Yürüyüşü 2014 yılından beri olduğu gibi engellenmiştir (Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları 2018 Yılı Raporu, 2019: 50).

Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları 2019 Yılı Raporu, İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı desteğiyle hazırlanmıştır. 2018 yılı raporunda hak ihlalleri konuları genişletilmiş ve 2019 yılında benzer kapsam devam etmiştir fakat 2019 yılı raporuna Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu²⁴ (TİHEK) ile Kamu Denetçiliği Kurumu²⁵'nin söylem ve uygulamaları temel haklar ve özgürlükler bağlamında eklenmiştir (Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporu 2019, 2020: 5). 2019 yılında LGBTİ+'ların yaşadıkları hak ihlallerinde “doğrudan yasa koyucular/ uygulayıcılar ve kamu otoritelerinden kaynaklı” olayların sayısında artış olduğu belirtilmiştir. LGBTİ+ bireylerin ve bilhassa transların kamusal mekânlarda kimlik kontrolü, para cezası, gözaltına alınma ve gözaltı süreçlerinde kötü muamele ve işkence gördükleri ve bu uygulamalarda trans bireylerin şikâyetçi olmaları durumunda şüpheli duruma düşürüldükleri anlatılmıştır. Bu uygulamalarda “Kabahatler Kanunu”²⁶ gerekçe gösterilmiştir (Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları 2019 Yılı Raporu, 2020: 26).

Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları 2020 Yılı Raporu, İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı desteği ve iş birliğiyle hazırlanmıştır. 2020 raporu 2018'de kapsamı genişletilen temel haklar ve ihlallere ilaveten 2019 raporuna eklenen Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ile Kamu Denetçiliği Kurumu'nun LGBTİ+ bireyler hakkındaki uygulama ve söylemleri de 2020 raporunda yer almıştır. LGBTİ+'ların hak ihlallerini önlemek adına herhangi bir kamu politikası ve yasal düzenlemenin 2020 yılında da geliştirilmediği raporda altı çizilen bir husustur. Bu nedenle LGBTİ+ bireyler yaşama, barınma, eğitim, sağlık, kişi özgürlüğü ve güvenliği, ifade özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü, çalışma özgürlüğü, evlenme ve aile kurma ve siyasi katılım hakları konusunda hak ihlali yaşamaya devam etmektedir. 2020 yılında ilk kez LGBTİ+'ların sembolü olarak kullanılan gökkuşağı bayrakları eylem alanlarında yasaklanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'nün 17 Mayıs 1990'da eşcinselliği, 2018'de ise trans varoluşu hastalık listesinden çıkarmasına rağmen, LGBTİ+ bireyler hasta ve sapkın olarak tanımlanmaya ve cinsel yönelimleri kişisel bir tercihmiş gibi algılanmaya ve gösterilmeye devam edilmektedir. Bu durum ise sağlık hakkına erişimlerinde “önyargıların, ayrımcılığın ve aşağılayıcı uygulamaların” yaşanmasına neden olmaktadır. 2019 ve 2020 yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın LGBTİ+'ları “dini referanslarla” tanımlaması, bu bireylerin kültürel yaşamda toplumla bütünleşmelerinin önünde engel oluşturmaktadır. (Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları 2020 Yılı Raporu, 2021).

Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları 2021 Yılı Raporu, “Her Şeye Rağmen!” dosyasıyla, İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı desteğiyle yayınlanmıştır. 2018, 2019, 2020 yılı raporlarıyla aynı kapsamda hak ihlalleri ve konu başlıklarına

ilaveten, 2021 yılı raporunda TBMM'ye, T.C. Cumhurbaşkanlığı'na, uluslararası paydaşlar olan Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'ne ayrı ayrı olmak üzere LGBTİ+ bireylerin hak ihlallerinin önlenmesi ve temel hak ve özgürlüklerinin anayasal güvence altına alınabilmesi adına öneri ve dilekler eklenmiştir. 2021 yılı raporunda Kaos GL, LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporu'nun, 1982 tarihli Uluslararası İnsan Hakları Bilgi ve Dokümantasyon Sistemleri (HURIDOC) veri tabanına araştırma sonucu elde edilen bilgilerin aktarılmasıyla hazırlandığını aktarmaktadır. Bu veri tabanında "itibarın korunması hakkı" başlığı altında devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında nefret suçları ve söylemlerinin hak ihlali olarak değerlendirildiği ve "özel hayat" başlığı altında ise Avrupa Konseyi denetim mekanizmalarında bulunan özel hayata saygı hakkı kapsamında ihlallerin verildiği anlatılmaktadır. 2020 yılında yasaklanan gökkuşağı bayraklarının 2021 yılında ise ceza soruşturmaları ve davalarında yer aldığı görülmektedir. LGBTİ+ örgütlerinin 2021 yılındaki bütün etkinlikleri yasaklanmıştır. 2021'de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının LGBTİ+ bireyler ve örgütler tarafından kullanımı engellenmiştir. 2021 yılında ayrıca 6251 sayılı İstanbul Sözleşmesi'nden Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle çekilme kararı alınmıştır. 2021 yılında daha önce de olduğu gibi, nefret söylemine ilişkin LGBTİ+ bireylerin bireysel başvurularında Anayasa Mahkemesi'nin hak ihlali kararı vermediği ve nefret suçlarına karşı güvencesizliğin devam ettiği belirtilmiştir. 2021 yılı raporunda 2021 Medya İzleme Raporu'na atıfta bulunulmuş ve yazılı basında LGBTİ+ kimliklerin "ahlaksız", "hasta", "sapkın", "suçlu" ve "günahkâr" olarak temsil edildiğine değinilmiştir. 21.01.2021'de değişiklik yapılan Dernekler Kanunu ve Yönetmeliği sebebiyle LGBTİ+ dernekleri "riskli" olarak tanımlanmış ve denetimi artırılmıştır. Bu da LGBTİ+ birey ve örgütlerinin sivil toplumla dayanışmasını zayıflatacak bir engel olarak değerlendirilmiştir. 2021 yılı raporu uluslararası paydaşlara ve T.C. Cumhurbaşkanlığı'na LGBTİ+'ların anayasal eşit yurttaşlığı ve temel hak ve özgürlüklerinin koruma altına alınması adına yönelttikleri tavsiyeler ile sonlanmıştır (Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları 2021 Yılı Raporu, 2022).

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Türkiye'de LGBTİ+ hareketinin ve haklarının kurumsal homofobi açısından durumu, Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporları (2007-2021) incelenerek açıklanmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. LGBTİ+ bireylerin temel hak ve özgürlükleri, hak ihlalleri, nefret suçları/söylemi, ayrımcılık ve şiddet uygulamaları, anayasal eşit yurttaşlık talepleri ile dayanışma pratikleri, LGBTİ+ hareketin durumsal bileşenlerin kabulüyle incelenmiş ve bu bileşenlerin bütünü (durumu) oluşturan LGBTİ+ hareketinin kurumsal homofobiyle ilişkiselliğini ve homofobiyle mücadelede kolektif yapılanmasını ortaya çıkarmıştır.

LGBTİ+ hareketinin ve haklarının kurumsal homofobi açısından Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporları (2007-2021) üzerinden yapılan durum analizi sonucunda, LGBTİ+ bireylerin temel haklar ve özgürlükler bağlamında hak ihlaline ve ayrımcılığa uğradıkları görülmüş ve bu hak ihlallerinin önlenmesi için LGBTİ+ bireylerin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın eşitlik ilkesini düzenleyen 10. Madde ile Türk Ceza Kanunu'nda ayrımcılık yasağının düzenlendiği 122. maddesi kapsamına "cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği" ibarelerinin eklenmesi taleplerinin anayasada LGBTİ+'ların eşit yurttaş olarak tanınmalarını sağlayacağı anlaşılmıştır.

Türkiye ulusal yasal mevzuatında LGBTİ+'ları tanıyan, haklarını koruyan ve ayrımcılığa uğramalarını engelleyen düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, LGBTİ+ hareketi kamusal alanda ve insan hakları raporlarıyla "cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli" farklılıkları nedeniyle ayrımcılığa ve nefret suçlarına/söylemine maruz kaldıklarını dile getirmektedir. LGBTİ+ hareket ve hareketin Türkiye'deki ilk tüzel kişiliği Kaos GL Derneği ibirliği içinde olduğu ulusal ve uluslararası LGBTİ+ örgütleri ve insan hakları paydaşlarıyla seslerini duyurmaya çalışmakta ve "eşit yurttaşlık" için haklarının tanınmasını talep etmektedir.

LGBTİ+ hareketin ve haklarının kurumsal homofobi bağlamında durumsal analiziyle, 1990'lar itibarıyla kamusal alanda eylemlilikleri ve çalışmalarıyla görünür olan ve güçlenen LGBTİ+'ların ve örgütlerinin, 2000'ler ile birlikte tüzel kişilik kazandıkları ve 2010'lardan itibaren ise "anayasal eşitlik taleplerini" Kaos GL Derneği ve derneğin ulusal ve uluslararası paydaşlarıyla beraber izlediği ve hazırladığı LGBTİ+'ların insan hakları raporlarıyla hem yasama, yürütme ve yargı organlarına iletme mücadelesi içinde olduğu ve aynı zamanda sivil topluma LGBTİ+ bireylerin yaşadığı ayrımcılık ve hak ihlallerine karşı duyarlı olma çağrısında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonnotlar

1 Kaos GL Derneği, "Neler Yapıyoruz?" <https://kaosglderneği.org/hakkimizda/neler-yapıyoruz>, Erişim Tarihi: 24.05.2022.

2 Kaos GL Derneği, "Neler Yapıyoruz?" <https://kaosglderneği.org/hakkimizda/neler-yapıyoruz>, Erişim Tarihi: 24.05.2022.

3 Bkz. Kaos GL, LGBTİ+ Haber Portalı, <https://kaosgl.org/>

4 Lambdaistanbul LGBTİ+ Dayanışma Derneği 1993'te kurulmuş fakat tüzel kişiliğini 2006'da kazanmıştır. 1993'te ILGA (Uluslararası Lezbiyen ve Gey Derneği)'nin üyesi

160 Elmaccioğlu G (2023). Kaos GL "LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporları" Bağlamında Türkiye'de LGBTİ+ Hareketi ve Haklarının Kurumsal Homofobi Açısından Durum Analizi. *Mülkiye Dergisi*, 47(1), 140-169.

olmuştur. Dernek, eşcinsel bireyleri bilinçlendirmek ve onların fikir alışverişlerini geliştirmek için faaliyetlerde bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Lambdaistanbul LGBTİ+ Dayanışma Derneği, “Tarihçe”, <http://www.Lambdaistanbul.org/s/hakkinda/ozetle-Lambdaistanbul-ne-yapti/>, Erişim Tarihi: 24.05.2022.

5 Kaos GL LGBTİ+ Haber Portalı, <https://kaosgl.org/>, Erişim Tarihi:24.05.2022.

6 Kaos GL LGBTİ+ İnsan Hakları Raporlarının tamamı Kaos GL Derneği web sitesinden alınmıştır, “Kaos GL LGBTİ+ İnsan Hakları Raporları”, <https://kaosgldernegi.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

7 LGBTİ+ hareketi, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim konusunda norm haline gelmiş olan sadece karşı cinsle ilişki kurma pratiğini anlatan heteroseksüelliğe karşı diğer cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin kişisel bir tercih olmadığını, bireylerin cinsel yönelimlerini isteğe bağlı olmaksızın seçtiklerini, *“arzu edildiğinde, kaçınıldığında ya da tıbbi tedavi görüldüğünde eşcinselliğin heteroseksüelliğe dönüştürülemeyeceğini”* anlatmakta ve bunun mücadelesini vermektedir. (Altunpolat, 2017: .4). Judith Butler *Cinsiyet Belası* (1990) adlı kitabında *“bedenin ve cinsiyetin birer inşa olduğunu”* dile getirmiş ve biyolojik bedenin uzantısı olarak toplumsal cinsiyet kategorilerinin ikili cinsiyet rejimine evrilmesini, söylemsel ve performatif kurulma olarak tanımlamaktadır (akt. Altunpolat, 2007: 4).

8 Çalışma boyunca kullanılan LGBTİ+ hakları ve LBGTİ+ tanımlaması metin boyunca LGBT ve LBGT gibi farklı kısaltmalarla da ifade edilmiştir. Bunun nedeni, Kaos GL'nin insan hakları raporlarının yıllık olarak hazırlanan dosyalarında kullanılan farklı kısaltma ve tanımlamalara sadık kalınarak metne yansıtılmasıdır. LGBTİ+ tanımlaması için Kaos GL'nin “LGBTİ+ Temel Kavramlar Atölye Kolaylaştırıcı Kılavuzu”nda yer alan tanımlama ışığında hareket edilmiş fakat çalışma metni boyunca LGBTİ+, LGBT veya LBGT gibi farklı kısaltmaların kullanım nedeni raporlarla eşgüdüm sağlanması nedeniyledir. İlgili temel kavramlar klavuzunda LGBTİ+ tanımlaması *“Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks kimliklerinin baş harflerinden oluşan kısaltmadır. Lezbiyen, Gey, Biseksüel, cinsel yönelim; Trans, cinsiyet kimliği; İnterseks ise cinsiyet durumu/karakteristiğidir. Bu tanımlar dışındaki cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerini kapsama açısından son yıllarda kısaltmanın sonuna “daha fazlası” anlamında + işareti de konulmuştur. + işareti cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği çeşitliliğinin bu kısaltmada yer alan kimliklerden çok daha fazla olduğunu işaret etmektedir”* şeklinde açıklanmıştır. Çalışmada bu tanımlama ışığından hareket edilerek, rapor analizinin yapıldığı bölümlerde rapordaki kısaltmalar aynen verilmiş; bu bölüm dışında LGBTİ+ kullanımı tercih edilmiştir (Bkz. Kaos GL LGBTİ+ Temel Kavramlar Atölye Kolaylaştırıcı Kılavuzu, 2021:8-9).

9 T.C. Anayasası Madde 10: “Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” (Kaos GL LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu, 2007).

10 LGBTİ hareketinde anayasal hak talepleri için mücadele eden belli başlı örgütler; “Ayrımcılığa Karşı Gökkuşaklı Koalisyonu, Anayasa LGBTT Komisyonu ve Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD), Kaos GL, Lambdaistanbul, ilk trans hakları derneği Pembe Hayat, LGBT Aileleri İstanbul Grubu (LİSTAG), Siyah Pembe Üçgen Derneği (Altunpolat, 2017: 10-11; Yılmaz ve Demirbaş, 2015: 237-241; Depeli, 2013: 43)’dir; ayrıca 2000’li yıllar itibariyle LGBTİ+ hareketinin dernekleşerek tüzel kişilik kazandığı İstanbul, Ankara, İzmir gibi metropollerde yer alan dernekler; “İstanbul LGBTT Dayanışma Derneği, Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği ve Trans Danışma Merkezi Derneği (T-DER)’dir (Yılmaz, 2014: 174).

11 TBMM tarafından 24 Kasım 2011’de 246 oyla kabul edilerek yasallaşmış sözleşme, 6251 sayılı onay kanunu ile Türkiye Cumhuriyeti sözleşmeye 10 Şubat 2012 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla taraf olmuştur. Meclisin kanunla kabul ettiği bir antlaşmadan yürütme kararıyla çekinilemeyeceğini belirten hukukçular bunun anayasaya aykırı olduğunu söylemektedir. Fakat Türkiye Cumhuriyeti sözleşmeden fiilen çekildiğini beyan etmiştir. Çekilme kararı 1 Temmuz 2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Danıştay’da açılan yürütmeyi durdurma talebi ise reddedilmiştir. Bu karar LGBTİ+’lar için de “daha savunmasız ve güvencesiz” ortamı yaratmaktadır (Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları 2021 Yılı Raporu, 2022: 18).

12 Volkan Yılmaz ve Hilal Başak Demirbaş “Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Trans (LGBT) Hakları Gündeminin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi: 2008-2014” başlığını taşıyan araştırma makalesinde, 2008-2014 yılları arasında toplamda 25 adet soru ve araştırma önergesinin TBMM Başkanlığı’na sunulduğunu bulgulamıştır. İlk soru önergesi 2008’de Demokratik Toplum Partisi (DTP) Milletvekili Sabahat Tuncel tarafından dönemin Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin’e sorulmuştur. Önergede Tuncel, hükümete ve bakanlığa LGBTİ+’leri iş hayatlarındaki ve barınma konusundaki haklarına erişimini ve onların kültürel ve toplumsal yaşamda ayrımcılığa uğramalarını engelleyecek yasal düzenlemelerin yapılması hususunda çalışmaların yapılıp yapılmadığını sormuştur. 2009’da Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Milletvekili Mehmet Sevigen, Adalet Bakanı’nın homofobik açıklamalarını sormuştur. Aynı yıl Tuncel, LGBTİ+ hakları adına üçüncü önergeyi TBMM Başkanlığı’na sunmuştur. 2011 yılında CHP Milletvekili Aylin Nazlıka, Uluslararası Af Örgütü LGBT hak ihlalleri raporunu baz alan bir soru önergesi vermiştir. 2012’de CHP Milletvekili Melda Onur, trans kadınlara uygulanan ayrımcılığın kolluk kuvvetleri tarafından kurumsallaştırılması üzerine soru önergesi vermiştir. Aynı yıl DTP Milletvekili Tuncel, askerlikten muafiyet talep eden bireylerin yaşadığı haysiyet

zedeleyici uygulamaları hakkında önergeyi TBMM Başkanlığı'na sunmuştur. 2012'de iki soru önergesi daha sunan Tuncel toplamda aynı yıl üç soru önergesi vermiştir. Bu önerelerde Tuncel, trans bireylerin yaşadığı saldırıları ve 2006'dan itibaren insan hakları temelli hazırlanan raporlar kapsamında "etnik köken, inanç, farklı cinsel yönelim ve cinsel kimliğe sahiplikten" kaynaklanan nefret suçlarının kayıt altına alınıp alınmadığını eğer alınıyorsa bunların kamuoyuyla paylaşılma durumunu sormuştur. 2013'te CHP Milletvekilleri Binnaz Toprak ve Melda Onur araştırma ve soru önergeleri vermiştir. Toprak, 59 CHP milletvekilinin imzasıyla verdiği araştırma önergesi LGBTİ+ bireylerin yaşadıkları ve maruz bırakıldıkları durumların tespitini ve çözüm önerilerini kapsamıştır. Onur'un verdiği soru önergesi ise mahpus LGBTİ+ bireylerin sorunlarına odaklanmaktadır. Bu soru önergesini CHP Milletvekili Veli Ağbaba kendi soru önergesinde özetleyerek yeniden sormuştur. Son olarak, 2013'te Barış ve Demokrasi Partisi Milletvekili Ayla Akat Ata, CHP Milletvekili Binnaz Toprak ve Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekili Özcan Yeniçeri soru önergeleri vermiştir. 2014 yılında verilen soru önergelerinde LGBTİ+ bireylerin yaşadıkları hak ihlallerine ve nefret suçlarına ilişkin kişisel bazda göndermeler yapılmış ve LGBTİ+ hareketi raporlarına işaret edildiği görülmüştür (Yılmaz ve Demirbaş, 2015: 243-251).

13 Kaos GL LGBTİ+ İnsan Hakları Raporlarının tamamı Kaos GL Derneği web sitesinden alınmıştır, "Kaos GL LGBTİ+ İnsan Hakları Raporları", <https://kaosgldernegi.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

14 Kaos GL LGBTİ+ İnsan Hakları Raporlarının tamamı Kaos GL Derneği web sitesinden alınmıştır: Bkz. "Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporları", <https://kaosgldernegi.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2022.

15 Pembe Hayat LGBTT Derneği, Lambdaistanbul LGBTT Derneği, Eskişehir Morel LGBTT Oluşumu, Kaos GL İzmir (Kaos GL LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu, 2007).

16 Ulusal ve uluslararası insan haklarını koruma sağlayan hükümler, Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'dir. Yaşama hakkı, T.C. Anayasası 17.maddesinde, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 3.maddesinde, BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi 6.maddesinde ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi 2.maddesinde koruma altına alınmıştır. Raporda yaşama hakkının nefret cinayetleriyle ihlal edildiği bulgulanmıştır. Ayrıca bu ihlallerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığını iç hukukta yasaklayan bir düzenlemenin olmaması nedeniyle etkin bir şekilde soruşturulamadığı da belirtilmiştir. İşkence ve Kötü Muamele yasağının koruma altına alındığı maddeler yukarıdaki aynı ulusal ve uluslararası mevzuatta sırasıyla 17.madde, 5.madde, 1.madde ve 3.maddede koruma altına alınmıştır. İşkence ve kötü

muamele olaylarının yaşandığı olaylar raporda T.C. Anayasası “Kabahatler Kanunu”na dayandırılarak yaşandığı ve hak ihlallerine sebebiyet verdiği açıklanmıştır. Özgürlük ve güvenlik hakkı sırasıyla ilgili mevzuatların 19.maddesi, 3.maddesi, 9.maddesi ve 5.maddesinde koruma altına alınmıştır fakat bu hakkın kötü muamele hak ihlalleriyle benzer şekilde “Kabahatler Kanunu” uygulamalarıyla yaşandığı ve özgürlük hakkının kısıtlandığı belirtilmiştir. Mahremiyet hakkı ilgili mevzuatların sırasıyla 20.maddesi, 12.maddesi, 17.maddesi ve 8.maddesinde koruma altına alınmıştır. Mahremiyet hakkının LGBTT bireylerin evlerine yapılan baskınlarla ihlal edildiği bulgulanmıştır. Adil yargılanma hakkı ilgili mevzuatların sırasıyla 36.maddesi, 8, 10, 11.maddeleri, 14.maddesi ve 6.maddesinde koruma altına alınmıştır. Adil yargılanma hakkının LGBTT bireylerin cinsel yönelimlerinin hukuki süreçte “haksız tahrik” indirimiyle davacı oldukları kimselere uygulanan cezasızlık ile ve benzer şekilde transseksüellerin mağduriyet yaşadıkları davalarda “cinsiyet kimliklerinin aleyhlerine kullanılabilir bir veri” olarak kabulüyle ihlal edildiğini bulgulanmıştır. Düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlüğü hakkı ilgili mevzuatların 26.maddesi, 19.maddesi, 19.maddesi ve 10.maddesinde koruma altına alınmıştır. Bu hakkın ihlaline sebep olan olaylar dizisi raporda şu şekilde açıklanmaktadır: Lambdaistanbul LGBTT Derneği ve Pembe Hayat LGBTT Derneği Kapatma Davaları, Kaos GL Dergisi Davası ile internet ve Cosmopolis sansürleridir. Dernek kapatma davalarının cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin “hukuka ve ahlaka aykırı” şeklinde iddialarla açılmış olması, Kaos GL Dergisi’nin “Pornografi” başlıklı dosyasının Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından “Genel Ahlakın Korunması” gerekçesi ile toplatılması fakat ilgili dosyanın “pornografik olmadığı bilakis pornografi eleştirisi üzerine yazıların yer aldığı bir dosya olması” nedeniyle ifade özgürlüğü kapsamına alınmaması, internet sansürüyle LGBTT derneklere erişimin kısıtlanması ve son olarak CNN Türk’te yayınlanan Cosmopolis Programı’nın 2 Nisan 2007 tarihli yayında “eşcinsellik” konusu konuşulduğu için yayınlanmaması düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlüğü hakkının ihlal edildiğinin göstergeleri olmuştur (Kaos GL LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu, 2007).

17 Nefret Suçlarına odaklanan 2010 Raporunda, nefret suçu kavramı tanımı ve açıklaması şu şekilde aktarılmıştır: “Mülklere karşı işlenen suçlar da dâhil olmak üzere, kurbanın ya da mülkün ya da suç hedefinin; üye olduğu, bağlantısı bulunduğu, desteklediği, bağlı bulunduğu veya ilişkisinin olduğu, gerçek ya da farz edilen ırkı, etnik kökeni, dili, rengi, dini, cinsiyeti, yaşı, akıl ya da fiziksel engeli, cinsel yönelimi ve benzer bir diğer faktörden dolayı işlenen suçlar” olarak tanımlanmıştır. T. C. Anayasası’nın 10.maddesi olan eşitlik ilkesinin bozularak ayrımcılığa ve nefret suçlarına neden olduğu belirtilmiş ve “ayrımcılığın belli bir grubu haklarından mahrum etmek”, nefret suçunun ise “belirli bir grubu suç hedefi haline getirmek” olduğu vurgulanmıştır. Her iki durumun da insanların eşit olduğunu ilkesine dayalı ulusal ve evrensel hukuka aykırı olduğu anlatılmıştır. Nefret suçlarının fiilen nefret saiki (motivasyonu) ile işlendiğinin iki ayrı

model (Düşmanlık modeli ve Ayrımcı Seçim Modeli) ile anlaşılabilceği anlatılmış; düşmanlık modelinde *“failin suçu işlerken nefret duygusu içinde olduğunun ispatını zorunlu gören yasaları mevzuatına dâhil edilmektedir”*; ayrımcı seçim modelinde ise, *“failin suçu işlerken belirli bir kimliğe sahip kişileri hedef aldığı ancak nefret duygusunun ispatının aranmadığı bir yasal düzenleme”* mevcuttur. İlk Nefret Suçu Yasası'nın 1978'te Californiya'da kabul edilmiş ve 1990'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği üye ülkelerde yayılmıştır (Kaos GL İnsan Hakları- Nefret Suçları Raporu, 2010: 2-5).

18 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 10 ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası madde 25 *“İfade Özgürlüğü”*nü koruma altına almaktadır: *“Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun, kimse düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz”* (Kaos GL İnsan Hakları- Nefret Suçları Raporu, 2010: 29-30).

19 Nefret söylemi, *“ırkçı nefret, yabancı düşmanlığı, anti-Semitizm ve hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her tür ifade biçimi. Hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret, saldırgan milliyetçilik ve etnik merkezîyetçilik, ayrımcılık ve azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli kişilere karşı düşmanlık yoluyla ifade edilen hoşgörüsüzlüğü içermektedir”* (Kaos GL İnsan Hakları- Nefret Suçları Raporu, 2010: 29).

20 Nefret söyleminin yasaklanması gerekliliği ile ifade özgürlüğü kapsamında düşünülmesi iddiası iki ayrı çerçeveden tartışılmaktadır. Yasaklanmasını savunanlar, nefretin yönlendiği grubun dışlanacağını, kendi kimliğini gizlemek zorunda kalacağını ve güvende hissetmeyeceğini dile getirmektedir. İfade özgürlüğü kapsamında ele alınması argümanını savunanlar ise, nefret söyleminin toplumsal yaşamda görünür kılınması ile ancak bu söylemle mücadele edilebileceğini iddia etmekte ve söylemin bastırılması nedeniyle şiddet şeklinde bir tepkiye dönüşebilme potansiyelidir ((Kaos GL İnsan Hakları Raporu (Nefret Suçları Raporu), 2010: 31).

21 02.03.2014'te TBMM'de *“Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapan Kanun Tasarısı”* kabul edilmiştir. Bu kanun tasarısı ile Türk Ceza Kanunu'nda ayrımcılığı tanımlayan madde 122 değiştirilmiş; nefretin *“dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanıyorsa”* şeklinde düzenlenerek nefret suçları tanımlanmış fakat nefret suçları dahiline *“cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği”* eklenmemiştir. *“Bu kanun ile sadece mal ve hizmetlere erişim ile ekonomik faaliyetler koruma altına alınmıştır. Yaşam, vücut bütünlüğü, barınma, eğitim gibi temel haklara karşı işlenen nefret suçlarına ilişkin koruma sağlamamıştır”* (Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 5-11).

22 Habervaktim.com internet sitesinde kullanılan “Kaos GL isimli sapkınların derneğinin de avukatlığını yürüten Ankara Barosu’na kayıtlı Sinem Hun” ifadesini Anayasa Mahkemesi 16 Temmuz 2014’te ilk kez cinsel yönelim temelli nefret söylemi olarak karara bağlamıştır (Kaos GL İnsan Hakları Raporu 2013-2017, 2017: 40).

23 TBMM’de 6 Nisan 2016’da kabul edilen ve ayrımcılıkla mücadelede cinsel yönelimin ve cinsiyet kimliğinin görmezden geldiği kanuna göre “cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hal, sağlık durumu, engellilik ve yaşa dayalı ayrımcılık” yasaklanmıştır (Kaos GL İnsan Hakları Raporu, 2013-2017, 2017: 114).

24 TİHEK, 20.04.2016’da Resmî Gazete’de yayınlanan 06.04.2016 tarih ve 6701 sayılı yasayla insan haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla kurulmuştur ve bireylere eşit muamele ile yasal güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklere erişimde ayrımcılığı önlemek için ulusal bir mekanizma görevini üstlenmiştir. Fakat cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılık, ayrımcılık türleri kapsamına alınmadığı için LGBTİ+ bireyler hukuken korunmasız durumda kalmıştır (Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporu 2019, 2020: 82).

25 29.06.2012’de Resmî Gazete’de yayınlanan 14.06.2012 tarih ve 6328 sayılı yasayla kamu hizmetlerinde “bağımız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturmak, insan hakları temelli adaleti sağlamak ve hukuka uygunluk açısından idarenin eylem, tutum ve davranışlarını incelemek, araştırmak ve tavsiyede bulunmak” amacıyla kurulmuştur (Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları 2019 Yılı Raporu, 2020: 86).

26 Genellikle trans bireylere uygulandığı ifade edilen raporda, bu kanunun 32.maddesinde düzenlenmiş olan “Emre aykırı davranış”, 36.maddesinde bulunan “Gürültü” ve 37.maddesinde yer alan “Rahatsız Etme” fiilleri translara para cezası kesilmesi, gözaltına alma ve kişiyi özgürlüğünden alıkoyma gibi hak ihlalleri yaşamalarına sebep olmaktadır (Kaos GL LGBTİ+’ların İnsan Hakları 2018 Yılı Raporu, 2019: 35).

Kaynakça

Alan C. (2019). “Thematic and Discursive Construction of Homosexual Movement in Turkey Through Kaos GL Magazine” (Yayınlanmış Doktora Tezi), Ankara: Hacette Üniversitesi SBE.

Altunpolat R. (2017). LGBTİ’lere yönelik ayrımcılığı tarihsel ve politik temelde kavramak. *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 17(64), 2-14.

Aşçı S. (2013). *Yazılı basında LGBT temsili: Onur haftası haberlerinde Türkiye ve ABD karşılaştırması* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

166 Elmacioğlu G (2023). Kaos GL “LGBTİ+’ların İnsan Hakları Raporları” Bağlamında Türkiye’de LGBTİ+ Hareketi ve Haklarının Kurumsal Homofobi Açısından Durum Analizi. *Mülkiye Dergisi*, 47(1), 140-169.

Aytaçlı B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9.

Bolat D. (2016). Zorunlu heteroseksüellik ve türkiye muhalefet alanı üzerine bir tartışma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(4), 1091-1117.

Başar K (2013). "Homofobi", Ş. Yüksel ve N. Yetkin (ed.) *Eşcinsellik Bilgilendirme Dosyası* içinde, ss.60-62, İstanbul: CETAD.

Cantek F. (2013). Herhangi bir toplumsal kesimin özgür olmadığı bir toplumda aslında hiç kimse özgür değildir. *Mülkiye Dergisi*, 37(4), 223-230.

Clarke A. E. vd. R. (2022). *Situational analysis in practice: Mapping research with grounded theory*. London: Routledge.

Depeli G. (2013). Anayasa yazım sürecine LGBT müdahilliğinin merkez medyadaki görünümü. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (18), 37-60.

Engindeniz İ. (2019). Kaos GL Magazine's Role in the Emergence of the LGBTI Public Sphere in Turkey. *In LGBT+ Studies in Turkey* (pp. 115-130). Transnational Press London.

Kaos GL *LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü* (2020), Ankara: OnAda Tanıtım Basım.

Kaos GL Derneği, "Hakkımızda- Biz Kimiz", <https://kaosglderneği.org/hakkimizda/biz-kimiz>, Erişim Tarihi: 05.06.2022.

Kaos GL Derneği, "Kaos GL LGBTİ+ İnsan Hakları Raporları", <https://kaosglderneği.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2020.

Kaos GL Derneği, "Neler Yapıyoruz?" <https://kaosglderneği.org/hakkimizda/neler-yapiyoruz>, Erişim Tarihi: 05.06.2022.

Kaos GL LBTT İnsan Hakları Raporu 2007. (2007). <https://kaosglderneği.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Kaos GL LBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu 2008 "Buradayız Alışın!". (2009). <https://kaosglderneği.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Kaos GL LGBT Bireylerin İnsan Hakları Raporu 2009. (2010). <https://kaosglderneği.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Kaos GL LGBT Bireylerin İnsan Hakları Raporu–Nefret Suçları Raporu 2010. (2010). <https://kaosglderneği.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Kaos GL İnsan Hakları Raporu 2011. (2011). <https://kaosglderneği.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Kaos GL İnsan Hakları Raporu- Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İhlalleri İzleme Raporu 2012. Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Elmacioğlu G (2023). Kaos GL "LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporları" Bağlamında Türkiye'de LGBTİ+ Hareketi ve Haklarının Kurumsal Homofobi Açısından Durum Analizi. *167 Mülkiye Dergisi*, 47(1), 140-169.

Kaos GL İnsan Hakları Raporu- Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İzleme Raporu 2013-2017. (2017). <https://kaosgldernege.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporu 2018. (2019). <https://kaosgldernege.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları 2019 Yılı Raporu. (2020). <https://kaosgldernege.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları 2020 Yılı Raporu. (2021). <https://kaosgldernege.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Kaos GL LGBTİ+'ların İnsan Hakları 2021 Yılı Raporu, "Her Şeye Rağmen!"(2022). <https://kaosgldernege.org/e-kutuphane>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Kaos GL, "Kaos GL haber portalı" <https://kaosgl.org/>, Erişim Tarihi: 25.05.2022.

Kaos GL *Anti-Homofobi Kitabı 1* (2009), Hazırlayan: Ali Erol, Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Kaos GL *Anti-Homofobi Kitabı 2* (2010), Hazırlayan: Ali Erol & Nevin Öztop, Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Kaos GL *Anti-Homofobi Kitabı 3* (2010), Hazırlayan: Ali Erol, Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Kaos GL "*LGBTİ+ Temel Kavramlar Atölye Kolaylaştırıcı Kılavuzu*" (2021), Hazırlayan: Umut Güven, Editör: Kerem Dikmen ve Yasemin Öz, Ankara: Atalay Konfeksiyon Matbaacılık.

Lambdaistanbul LGBTİ+ Dayanışma Derneği, "Tarihçe", <http://www.Lambdaistanbul.org/s/hakinda/ozetle-Lambdaistanbul-ne-yapti/>, Erişim Tarihi: 04.06.2022.

Orta İ. M. ve Camgöz S. M. (2018). Türkiye'de yapılan homofobi çalışmalarına genel bir bakış. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58(1), 409-439.

Öztürk E. S. Gender and Media in Turkey Alternative Media: A Study on Kaos GL, Voice of the Turkish LGBTs. *Global Media Journal TR Edition*, 7(14), 52-65.

Subaşı M. ve Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.

Toker N. (2018). Ayırımın Yarattığı Korku Ve Şiddet: Homofobi. *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 17(65), 2-4.

Yılmaz G. (2020). Türkiye'nin Avrupalılaşması ve LGBTİ hakları. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 19(1), 301-325. <https://doi.org/10.32450/aacd.771089>.

Yılmaz V. (2014). Yeni anayasa sürecinde LGBTİ hakları hareketi'nin eşit yurttaşlık mücadelesi: Çoğunlukçu demokrasiye karşı anayasal demokrasi. A. Kaya (Der.),

Farklılıkların Birlikteliđi kitabı içinde (s. 169-183). İstanbul: Hiperlink Yayınları.

YılmazV.,&Demirbaş,H.B.(2015).TürkiyeBüyükMilletMeclisi'ndeLezbiyen,gey,biseksüel ve trans (lgbt) hakları gündeminin ortaya çıkışı ve gelişimi:2008-2014. *Alternative Politics/Alternatif Politika*, 7(2), 230-257.